

III.

Egy tánczosnő.

Japán monda.*

Hajdan a japán tánczosnők nem olyanok voltak, mint a mai geisák. Egynéhányat közülök sirabyosi-nak neveztek; és szívök nem volt igen kemény. Szépek voltak; különös formájú, aranynyal díszített főkötőket viseltek; gazdag ruhákban jártak s a kardos tánczot hercegek palotáiban lejtették. Egyikökről régi mondát beszélnek, melyet azt hiszem érdemes lesz elmondani.

I.

Régi s még ma is fenmaradt szokása az a fiatal japán művészeknek, hogy begyalogolják a birodalom különböző részeit. Így akarják látni s lerajzolni a leghírveesebb tájakat s egyszersmind tanulmányozni akarják a Buddhista templomokban őrzött műtárgyakat. E templomok némelyike rendkívül festői helyekre van építve. Leginkább e vándorlásoknak köszönhetjük azokat a szép s most már annyira érdekes és ritka rajzkönyveket, melyekben a tájképek s az élet után felvett vázlatok mindennél jobban bizonyítják, hogy csak a japán festheti a japán tájat. Ha egyszer átérttetted azt a módszert, melylyel a japánok hazájuk tájait festik, hajlandó leszel minden hasonló irányú idegen kísérletet laposnak és lelketlennek itélni. Az idegen művész szigorú hűséggel adja vissza, a mit lát, de többet nem fog adni. A japán művész azt adja, a mit érez — egy évszaknak hangulatát, egy órának és helynek határozott benyomását; művét a sejtelmesnek olyan ereje jellemzi, a minőt ritkán találunk a nyugat művészetében. A nyugati festő föltünteti az apró részletet; kielégíti a fölébresztett képzeletet. De keleti testvére vagy elhagyja, vagy eszményíti a részletet — ködbe meríti a távol-

*) Lafcadio Hearnről szólunk már e folyóirat 335. számának értesítőjében. Az itt közölt rege *Glimpses of unfamiliar Japan* című művének II-ik kötetéből van véve.

ságokat, felhővel környezi tájképeit, tapasztalatát oly emléképpé változtatja, mely csak az eredetit s a szépet őrzi meg benyomásaikkal együtt. Fölülhaladja a képzeletet, fölizgatja s zaklatja a csak villanatokban felfogott bűbáj ki nem elégitett vágyával. S mégis e villanatokkal felidézte lelkünkben egy bizonyos időnek s helynek az érzetét varázsláshoz hasonlító eljárásával. A japán művész inkább az emlékek és benyomások festője, semmint a világos körvonalú valóságé; és ebben rejlik csodálatos erejének titka, — oly erőé, melyet csak az tud megérteni, a ki látta inspirációjának színhelyeit. Művészete személytelen. Emberi alakjai nem egyének, hanem páratlan értékű típusok, melyekben egyes osztályok jellemző vonásai testesülnek meg: a paraszt gyermekes kíváncsisága, a leány félénksége, a zsoró*) csábítása, a samurai**) önérzete, a gyermek mulattató, vidám kedvessége s az öregség lemondó szeretetreméltósága. Az utazás s a megfigyelés iskolájában fejlődött e művészet, sohasem volt az a műtermek terméke.

Sok évvel ezelőtt egy fiatal festőnövendék gyalog utazott Kyotóból Yedo felé a hegysegen át. Az utak akkor ritkák és rosszak voltak, s az utazás a mostani viszonyokhoz képest annyi bajjal járt, hogy ez a közmondás keletkezett: Kawai ko wa tabi wa sasé. (Utaznia kell az elkényeztetett gyermeknek.) De a vidék akkor is olyan volt, mint ma. Akkor is megvoltak a régi czedrus- és fenyőerdők, a bambusligetek, a falvak hegyes tetejű, nádfedelű házaikkal, a lépcsőzetes rizsmezők, s rajta foltokként az iszapba hajló parasztok nagy sárga szalmakalapjai. Az útszélről ma is a régi szobrok mosolyognak a régiekhez hasonló zarándokokra, kik ugyanazokba a templomokba igyekeznek s akkor is, mint ma, nyári napokon mezitelen, barna gyermekek nevettek minden sekély folyóban s minden folyó nevetett a napnak örülve.

Azonban a fiatal művésznövendék nem volt Kawai ko: már messze földet bejárt, megszokta a sovány eledelt s a kemény ágyat s hamar segített magán, ha bajba keveredett. De ezen az útján egy este naplemente után oly vidékre jutott, a hol lehetetlennek látszott bárminő eledelt vagy szállást fölfedezni, — a megművelt földnek minden nyoma eltűnt.

*) Könnyelmű nő.

**) Lovag.

Egy rövid általúton falut próbálván elérni, tökéletesen el-
tévedt.

Holdvilág nem sütött s a fenyőfák árnyéka feketéllett körülötte. Úgy látszott, hogy vadonba jutott; hang nem hal-
latszott, csak a szél zümmögött a fenyvesek túlevelei közt s
a tücsök muzsikált. Tovább bolyongott, remélve, hogy folyó
partjához jut, melynek mentén emberi szálláshoz ér. Végre
hirtelen áradat akasztotta meg útját; de úgy látta, hogy zuha-
taghoz ért, mely szakadékok közt a mélységbe rohan. Vissza
kellett fordulnia; elhatározta, hogy megmászsa a legköze-
lebbi csúcsot, hátha onnan észre vehetné az emberi élet va-
lami jelét; azonban felérve, csak dombok szakadatlan sorát
látta.

Már-már el volt szánva arra, hogy a csillagok alatt tölti
az éjtszakát, midőn a dombnak, melyre felmászott, lejtője
alján jókora távolságban gyöngye sárga fényt vett észre, mely
bizonyára lakásból világolt ki. Arra felé törekedett és csak-
hamar kis kunyhót vett észre, mely paraszt lakásának lát-
szott. A világosság, mely oda vezette, még mindig áthatott a
retesz es ajtó hasadéka. Oda sietett és kopogott.

II.

Többször kellett kopognia s szólania, míg végre mozgást
hallott belülről; egy női hang kérdezte, hogy mit akar.
A hang feltűnően lágy volt s a láthatatlan kérdezőnek be-
széde meglepte a festőt, mert a nő a főváros művelt nyel-
vén beszélt. A kérdésre a vándor azt felelte, hogy ő tanuló,
ki eltévedt a hegyek közt; hogy ha lehetséges, élelmet s éji
szállást szeretne kapni s ha ez nem volna lehetséges, nagyon
megköszönné, ha megmondanák neki, mint juthatna el a
legközelebbi faluba — hozzá téve még, hogy módjában van
megfizetni a kalauz szolgálatát. A belső hang viszont néhány
újabb kérdést tett, rendkívül csodálkozva azon, hogy valaki
e lakáshoz juthatott, a festőtől megnevezett irányban. De a
festő válaszai nyilván eloszlatták a gyanút, mert a kunyhó
lakója így szólt: «Rögtön megyek. Bajosan érhetne ön falut
ez éjjel és az út veszedelmes.» Rövid idő múlva az ajtó ki-
nyílt és egy nő jelent meg papir lámpással, melyet úgy

tartott, hogy megvilágítsa az idegen arcát, míg a magáé homályban maradt. Szótlanul vizsgálta az idegent, azután röviden így szólt: «Várjon, majd vizet hozok». Mosdó edényt hozott, letette a küszöbre és törülközővel kínálta a vendéget. Festőnk leoldotta sarúit, lemosta lábáról az út porát és egy tiszta szobába lépett, mely elfoglalni látszott a háznak egész belsejét: csak hátul volt egy deszkával elválasztott kis helyiség konyhának használva. Gyapot «zabuton» volt festőnk elé terítve, hogy reá térdelhessen és szenes pléh volt számára készítve.

Csak ekkor volt alkalma megfigyelni szállásadóját és meglepetve látta a nő vonásainak gyöngédségét és szépségét. Három vagy négy évvel idősebb lehetett, mint ő, de még virágzó ifjúkorát élte. Bizonyára nem volt paraszt leány. Szép, lány hangján így szólt vendégéhez: «Most egyedül lakom és sohasem fogadok vendégeket itten. De bizonyos, hogy önnek veszélyes lett volna tovább utazni az éjjel. Lakik ugyan néhány paraszt a szomszédságban, de sötétségben vezető nélkül nem akad rájuk. Így tehát itt marasztalhatom reggelig. Kényelme nem lesz, de ágyat adhatok. Fölteszem, hogy ön megéhezett. Csak egy kevés shghin-ryori *) maradt — épen nem jó az igaz, de szívesen adom».

Az utas nagyon éhes volt és igen örült az ajánlatnak. A fiatal nő kis tüzet élesztett, néhány ételt készített szótlanul, — kelkáposztát, almás felfűjtat s nagy szemű rizst — és hamar vendége elé tálalta, mentetve magát az ételek minősége miatt. De míg festőnk evett, a nő általában keveset beszélt és tartózkodó modora zavarba hozta a vendéget. A ritkán koczkáztatott kérdésekre csak bólintással vagy egyetlen szóval válaszolt, úgy hogy festőnk hamar lemondott a társalgás erőszakolásának kísérletéről.

Időközben észrevette a kis házban uralkodó tökéletes rendet s hogy az eszközök, melyeket vacsorájánál használt, feddhetetlenül tiszták. A szobának néhány szegényes tárgya csinos volt. A ruhatár s a pohárszék függönye fehér papirosból készült, de ez a papiros nagy gyönyörű khinai betűkkel volt diszítve, oly betűkkel, melyek az ily diszítés törvénye szerint

*) Buddhista eledel, melyben nincs állati anyag. Ez eledelnek bizonyos vegyülete igen ízletes.

a költők és művészek kedvelt tárgyainak képét tüntették fel: a tavaszi virágokat, a hegyet és tengert, a nyári esőt, a csillogos eget, az őszi holdat, a folyó vizét, az őszi szellőt. A szobának egyik zugában alacsony oltár volt, rajta a butsudán,*) ennek kicsiny, fénymázás, nyitva maradt ajtain belül halotti tábla volt látható, mely előtt lámpa égett mezei virágok közt. És e házi oltár fölött nem közönséges érdemű kép függött, mely a könyörület istennőjét ábrázolta, fején a holddal, mint dicskörrrel.

A mint a festő elköltötte kis vacsoráját, a nő így szólt: «Nem adhatok jó ágyat, és csak papirosból készült szúnyogháló van. Az ágy s a háló az enyéme, de ez éjjel sok a dolgom és nem marad időm az alvásra, kérem, próbáljon lenyugodni, bár kényelméről nem gondoskodhatom».

Ekkor értette meg a festő, hogy szállásadója különös okokból teljesen egyedül él s hogy szeretetreméltó ürügy alatt átengedi neki egyetlen ágyát. Udvariasan tiltakozott a vendéglátás ily túlsága ellen s kijelentette, hogy igen egészséges álma van, ha bárhol fekszik a földön s hogy a szúnyogokkal nem törődik. De a nő oly hangon, mintha nénje volna, azt válaszolta, hogy vendégének teljesítenie kell az ő óhaját. Neki valóban dolga van és szeretne minél hamarabb egyedül maradni, s mivel bizonyára úri emberhez van szerencséje, reméli, hogy nem fogja háborgatni teendői elvégzésében.

Ez ellen a vendég nem mondhatott semmit, mivel csak egy szoba volt a házban. A nő erre leterítette a földre a derekaljat, oda vitte a favánkost s felfüggesztette a papiros szúnyoghálót, széles spanyol falat állított az ágy s a butsudán közé, azután jó éjt kívánt oly módon, mintha mondaná, hogy vendége feküdjék le minél hamarább. A vendég már nem kérette magát, bármily rosszúl esett neki az a gondolat, hogy akarata ellenére ennyi zavart okozott.

III.

De bármennyire bántotta fiatal utazónkat az, hogy a szivesség, melyet elfogadott, más ember nyugalmanak feláldozásával járt, az ágyat nagyon kényelmesnek találta. Nagyon

*) Házi szentély a halottak buddhista cultusának szentelve.

el volt fáradva s alighogy fejét a fa-vánkosra tette, mindent elfelejtett álmában.

De nem sokáig alhatott még, mikor különös zaj ébresztette fel. E zajt bizonyára emberi lábak okozták, de nem csendesesen működő lábak. Inkább izgatottságtól gyors mozgású lábak. Ekkor az a gondolata támadt, hogy talán rablók törtek a házba. Neki nem volt mitől tartania, hiszen semmit sem veszthetett. Inkább azért a kedves nőért aggódott, a ki oly vendégszeretően fogadta. A papiros függöny mindegyik oldalán a kis négyszögletes reczemunka ablakoknak volt használható, s ezek egyikén át próbált nézni, de a magas spanyolfal miatt nem láthatta, mi történt. Szólni akart, de elnémult, mert meggondolta, hogy valódi veszély esetén hasztalan s könnyelmű dolog volna elárulni jelenlétét, mielőtt tisztán látja a helyzetet. A nyugtalanító zaj tovább tartott és egyre titokzatosabb lett. Elhatározta, hogy elszánva magát a legrosszabbra ha szükséges, életét is kockáztatja a fiatal nő védelmében. Gyorsan felöltötte ruháját, nesztelenül kicsúszott a papiros függöny alól, a spanyol fal széléhez mászott és vizsgálódott. Rendkívül elbámult azon, a mit látott.

A megvilágított butsudán előtt a fiatal asszony, ragyogó ruházatban egészen egyedül tánczolt. Ruházatáról ráismert a sirabyosira, bár ily gazdag jelmezt még soha sem látott tánczosnőn. Ez a ruha csodálatosan fokozta a nő szépségét, mely e magános helyen s éji órában majdnem természetfölöttinek látszott; de táncza még szépségénél is csodálatosabb volt. Pillanatnyira a boszorkányság gyanúja nyilallott át a néző lelkén. A parasztok babonái, a róka-asszonyokról szóló regék felvillantak képzelete előtt; de a Buddha-oltár s a szent kép látványa elkergették e képzeteket, úgy hogy szégyelte magát hóbortos ötlete miatt. Ugyanekkor tudatára jutott annak, hogy olyasvalamit néz, a mit a nő rejtteni akart előtte s hogy mint vendégnek kötelessége volna a rögtöni visszavonulás, de a látvány megbűvölte. Ép oly örömmel, mint csodálattal érezte, hogy ily tökéletes tánczost még nem látott; és mennél tovább nézte, annál jobban hatott reá a tánczosnő bájának varázsa. Egyszerre megszűnt a táncz, a leány libeggett a fáradságtól, leoldotta övét, levette felső ruháját visszafordult, de nagyon megijedt, midőn észrevette vendégének rászegzett tekintetét.

Az ifjú rögtön mentegetődzött. Azt mondotta, hogy a gyors lábak zaja fölriasztotta, hogy ez a zaj nyugtalanította, mert féltette a ház úrnőjét ily időben és elhagyott helyen. Azután megvallotta meglepetését azon, a mit látott és beszélt arról, hogy mennyire vonzotta a látvány. «Kérem önt», így folytatta, «bocsássa meg kíváncsiságomat, mert lehetetlen csodálkozva nem kérdezni, hogy ki ön s mikép fejlődött ily bámulatos tánczosnővé. Láttam Saikyo *) valamennyi tánczosnőjét, de a legünnepeltebbek közt sem láttam oly leányt, a ki úgy tánczol, mint ön; s mihelyt nézni kezdtem önt, el nem fordíthattam szememet».

A leány először boszúsnak látszott, de arczkifejezése megváltozott, még mielőtt az ifjú bevégezte beszédét. Mosolygott és leült. «Nem, nem haragszom önre», így szólt, «csak sajnálom, hogy végignézett, mert bizonyára örültnek hitt, midőn látta, hogy így egyedül tánczolk; és most el kell mondanom, hogy mi a jelentősége annak, a mit látott».

Azután elbeszélte történetét. Nevét az ifjú mintha hallotta volna gyermekkorában, — művészi nevét, a leghírvezebb sirabyosi neve volt az, a főváros kedvenczéé, a ki dicsőségének és szépségének legvirágzóbb korában egyszerre eltűnt a nyilvános életből és senki sem tudta, miért vagy hová. Elmenekült a vagyon s hatalom elől egy ifjúval, a ki szerette. Az ifjú szegény volt, de kettejüknek volt annyi pénze, hogy egyszeruen és boldogan élhessenek a vidéken. Egy kis házat építettek a hegyek közt és itt néhány évig egymásnak éltek. Az ifjú imádta a leányt. Az volt legnagyobb gyönyöre, hogy tánczolni látta. Estéknént néhány kedvelt dallamával kísérte a leány tánczát. De egy hosszú téli éjtszakán az ifjú beteg lett és noha gyöngéd ápolásban részesült, meghalt. Azóta emlékével együtt egyedül élt a leány, elvégezve a szerelem s a kegyelet szerény szertartásait, melyek a holtat megilletik. Halotti táblája elé naponként lerakta a szokásos áldozatokat, s éjjel tánczolt, hogy gyönyörködtesse mint hajdanában. És ez volt a magyarázata annak, a mit az ifjú látott. «Valóban durvaság volt — így folytatta a leány —

*) Szó szerint «a nyugat fővárosa», régi neve Kyotonak, a japán buddhizmus szent városának, mely hajdan a császárok székhelye volt. Ellenben «Tokyo» annyit tesz, mint «kelet fővárosa».

fölbresztteni fáradt vendégét; de várakozott addig, míg azt hitte, hogy mélyen elaludt s akkor aztán igen-igen könnyedén táncolni próbált. Reményli tehát, hogy megbocsátja neki az ifjú az akaratlan háborgatást.» •

Midőn mindent elmondott, theát főzött, melyet együtt ittak meg; azután a leány szinte bánatos hangon kérte, hogy kisértse meg az alvást újra az ő kedvéért. Az ifjú nem tagadhata meg a kérést s őszinte mentegetőzések után visszatért a papiros-szunyogháló mögé.

Jól és hosszasan aludt; már süttött a nap, mikor fölébredt. Fölkeltekor oly egyszerű lakoma volt számára készítve, mint este s az ifjúnak erős étvágya volt. De mégis keveset evett, mert attól tartott, hogy a nő a maga eleségének rovására gondoskodott róla; azután indulásra készült. De midőn fizetni akart mindazért, a miben része volt s azért a zavarért, a mit okozott, a nő semmit sem akart elfogadni, így szólván: «Pénzt nem ér, a mit adhattam s a mit tettem, szívevégből tettem. Azért kérem, próbálja elfelejteni a kényelmetlenséget, melyet szenvednie kellett s tartsa meg emlékében annak jóindulatát, a kinek nem volt mit ajánlania.»

Az ifjú mégis rajta volt, hogy a leány elfogadjon egy kevés pénzt; de végre, úgy látván, hogy igyekezete bántja a leányt, elbúcsúzott tőle a hálának legválogatottabb szavaival, és rejtett sajnálkozással, mert a leány szépsége és szeretetreméltósága sokkal mélyebben hatott reá, semmint megvallani szeretete volna bárkinek is, ha csak nem önmagának. A leány megmutatta neki a követendő utat, utána nézett, a mint leszállt a magaslatról mindaddig, a mig csak láthatta. Egy órával később már ismert országúton járt az ifjú. Ekkor hirtelen lelkiismereti furdalás érintette lelkét, elfelejtette megmondani a leánynak, hogy őt hogy hívják. Egy pillanatig habozott; azután így nyugtatta meg magát. «Mit is ért volna? Örökké szegény leszek». És tovább ment.

IV.

Sok év mult el, sok divat avult el; s a festő megöregedett. De mielőtt öreg lett, nagy hírnévre tett szert. Herculék, meghatva művének csodáitól, versenyeztek egymással

abban, hogy pártfogolják; így gazdaggá lett és szép házat szerzett a császárok városában. F fiatal művészek különböző vidékekről tanítványai lettek, házában éltek s szolgálták tanításában részesülve: és neve ismeretessé lett az egész országban. Egy napon házába jött egy öreg asszony s beszélni akart vele. A szolgák látván az öregnek szegényes öltözetét és siralmas külsejét, közönséges koldusnak hitték s durván kérdezték, hogy mit akar? De midőn az öreg azt felelte, «hogy csak uratoknak mondhatom el, miért jöttem», űrültnek hitték és megcsalták, így szólva: «Urunk most nincs Saikyóban s nem is tudjuk, mikor tér vissza».

De az öreg asszony nem tágitott, újra meg újra visszatért — mindennap minden héten — mindenkor mondtak neki valamit, a mi nem volt igaz: «Ma rosszúl van», vagy «Ma sok a dolga» vagy «Ma nagy társaság van nála, nem fogadhat». De az asszony mindig eljött, mindig a napnak ugyanabban az órájában s mindig egy rongyos takaróba burkolt csomagot hozván magával; és a szolgák végre azt hitték, hogy a legjobb lesz, ha szólnak uroknak. Tehát így szóltak hozzá: «Van itt urunk kapuja előtt egy igen öreg asszony, a kit mi koldusnak nézünk. Már vagy ötvenszer jött, urunkkal akar szólni s nem mondja meg, hogy mi célból, — azt állítván, hogy csak urunknak adhatja elő kívánságát. Ekkor tehát rá szántuk magunkat, hogy megemlítjük az ügyet urunknak, hadd tudjuk meg, hogy mit kell tennünk.»

Ekkor a mester hevesen válaszolt: «Miért nem szólt senkisémm hamarább?», kiment a kapu elé és nyájasan szólította meg az öreg asszonyt, megemlékezvén arra, hogy ő is szegény volt. És kérdezte tőle, vajon alamizsnát kíván-e.

De az asszony azt felelte, hogy nem kíván pénzt vagy eledelt, hanem csak azt kívánja, hogy a művész képet fessen neki. A festő csodálkozva hallotta kívánságát és házába hívta. Az asszony belépett az előcsarnokba, s itt letérdelve, bontogatni kezdte a magával hozott csomagot. Midőn fölbontotta, a festő elé különös, gonddal készült s aranynyal gazdagon diszitett selyemöltözet volt lerakva, de már viseltes s elfakult a használattól s a kortól — egy csodálatos hajdani viseletnek a romja, egy sirabyosi jelmeze.

Míg az öreg asszony egyenként kiszedegette a ruhadarabokat és simitgatni próbálta azokat reszkető kezeivel,

egy emlék rezdült meg a mester agyában, halványan ingott ott egy ideig, azután egyszerre megvilágosodott. A visszaemlékezés e szelid ütése alatt, újra látta a magános hegyi lakást, a hol ingyen részesült vendégszeretben — a kis szobát, a hol lepihent, a papiros szunyoghálót, a pislogó lámpát a Buddha-oltára előtt és a leánynak különös szépségét, ki egyedül tánczolt ott az éj sötétjében. Ekkor, öreg látogatójának csodálkozására, a hercegek kegyeltje, mélyen meghajolt vendége előtt és így szólt: «Bocsássa meg durvaságomat, hogy rögtön meg nem ismertem arczát; de már több, mint negyven éve, hogy utoljára láttuk egymást. Most már jól emlékszem önre. Ön egyszer házába fogadott. Átengedte nekem egyetlen ágját. Láttam önt tánczolni s ön elbeszélte történetét. Ön sirabyosi volt, s én nem felejtettem el nevét.»

Eddig beszélt. Az asszony álmélkodva és megzavarodva, először nem birt felelni, mert öreg volt és sok szenvedése közben emlékezete meggyengült. De a festő mind nyájasabban szólt hozzá, eszébe juttatott sok dolgot abból, mit elbeszélt, leírta a házat, melyben lakott, úgy hogy végre az asszony emlékei is föltámadtak s az örömtől könyezve válaszolt: «Bizonyára az egy Isten ott fönt, ki meghallgatja a könyörgést, vezette lépteimet. De midőn méltatlan lakásomat a fönséges mester látogatása megtisztelte, nem olyan voltam, mint most vagyok. És a mi Urunknak, Buddhának csodája az, hogy a mester megismert.»

Azután elbeszélte egyszerű történetének végét. Évek multával szegénysége miatt kénytelen volt megválni kis házatól; és öreg korában egyedül tért vissza a nagy városba, a hol nevét rég elfelejtették. Kinosan hatott reá házának elvesztése; de még jobban fájt neki az, hogy gyöngé öregségében nem tánczolhatott többé minden este szeretett halottja lelkének gyönyörére. Képet akart tehát festetni önmagáról, a tánczosnő jelmezében s lejtésével, hogy felfüggeszthesse a képet a butsudán előtt. Ezért imádkozott buzgón és ezért kereste föl a mestert, mert a halott kedvéért nem közönséges munkát kívánt, hanem nagy művészettel festett képet; és elhozta tánczosnői ruháját, remélve, hogy a mester abban fogja lefesteni.

A festő nyájas mosolylyal hallgatta végig s így felelt: «Örömmel festem a kívánt képet. Ma halaszthatatlan dolgom

van. De ha holnap ide jó, épen úgy festem le, a hogy óhajtja és oly jól, a hogy csak birom.»

De a nő így szólt: «Nem mondtam még el azt, mester, a mi leginkább bánt. És ez az — hogy e nagy kegyért mit sem ajánlhatok, csak e tánczosnői jelmezt és ez nem nagy értékű, noha egykor sokba került. Mégis reméltem, hogy a mester elfogadja, mert ritkasággá lett; mert a mostani tánczosnók nem így öltözködnek.» — «E dologra», így kiáltott föl a jó festő, «egyáltalán ne gondoljon! Nem, sőt igen örülök, hogy most alkalmam van visszafizetni csekély részét régi tartozásomnak. Holnap tehát lefestem úgy, a hogy kívánja.»

Az asszony háromszor leborult a művész előtt, köszönetet mondva s azután így szólt: «Bocsásson meg, uram, de van még mondani valóm. Mert nem óhajtanám, hogy olyan-nak fessen, a minő ma vagyok, hanem olyannak, a minő voltam fiatalságomban, midőn Uraságod ismert engem.

A művész erre: «Jól emlékszem. Ön igen szép volt».

Az öreg asszony redői fölragyogtak a boldogságtól, midőn hajlongva megköszönte e szavakat. És így kiáltott föl: «Akkor tehát mindaz, a mit reméltem s a miért könyörögtem, megvalósulhat! Mivelhogy így emlékszik szegény ifjuságomra, könyörgöm Uraságodnak, hogy ne fessen úgy, minő most vagyok, hanem a minőnek látott, mikor nem voltam öreg s a mint nagylelkűen megjegyezni méltóztatott, nem voltam kellemetlen. Oh, mester, tegyen ifjúvá megint! Hadd legyen szép arczom, hogy szépnek lásson annak a lelke, a kinek a kedvéért könyörgöm így én, a méltatlan. Ő látja majd a mester munkáját s megbocsátja nekem, hogy nem bírok többé tánczolni.»

A mester még egyszer kérte, hogy ne legyen aggodalma s így szólt: «Jöjjön holnap, majd lefestem. Olyannak festem, a minő volt, a mikor láttam, szép s fiatal sirabyosinak s oly gondosan és mesterségesen festem majd, mintha az ország leggazdagabb emberének képét festeném. Ne kételkedjék, hanem jöjjen.»

V.

Az öreg tánczosnő el is ment a kitűzött órára; és a művész fehér selymen lefestette képét. De nem azt az alakot festette, melyet a mester tanítványai láttak, hanem ifjúkorának emlékképét: ragyogó szemű volt az, mint a madár, karcsú, mint a bambusz, kápráztató, mint egy tennin *) selyem és arany ruhájában. A mester ecsetének varázsereje alatt visszatért az eltűnt báj s újra virágzott az elfonnyadt szépség. Midőn a kép elkészült s a mester ellátta jegyével, fölvonta gazdag selyemszövetre, cedrus s elefántcsont-karikákat illesztett reá és selyemzsinórt, a melyen fölfüggeszthető volt, azután kis fehér fa-dobozba tette, s így adta át a sirabyosinak. És pénzzel is megajándékozta volna. De bármily hathatósan kérte, nem beszélhette reá az ajándék elfogadására. «Nem», így válaszolt könyezve, «sem mire sincs szükségem. Én csak a képet kívántam. Ezért imádkoztam; és most, hogy imádságom meg van hallgatva, tudom, hogy soha semmit sem kívánhatok már az életben s hogy ha így kívánság nélkül halok meg, nem lesz nehéz Buddha útjára jutnom. Csak egy gondolat bánt még — mást nem ajánlhatok föl a mesternek, mint e tánczosnői jelmezt, mely noha csekély értékű, mégis könyörgöm, fogadja el; és én naponként imádkozom majd, hogy hátralévő élete a boldogság élete legyen, azon csodálatos kegyességért, melylyel lekötélvezett».

«Nem», tiltakozott a festő, mosolyogva, «ugyan mit tettem? Igazán semmit. De a tánczosnői jelmezt elfogadom, ha ez önnek örömet okoz. Így visszaidézhetem kedves emlékét annak az éjtszakának, melyet otthonában töltöttem, midőn lemondott kényelméről méltatlan csekélységemért s nem akart semmit sem elfogadni azért, a mit elfogyasztottam; ezért a szivességért még most is adósa vagyok. De most mondja meg, hol lakik, mert szeretném látni a képet a maga helyén.» A festő ugyanis ki akarta ragadni az öreg asszonyt szűk anyagi viszonyaiból. De az asszony mentegetőzőt alázatos szavakkal és nem akart felelni a kérdésre, mondván, hogy az ő lakhelye sokkal alávalóbb, semhogy ily úr tekintetét

*) Ég leánya, buddhista angyal.

megérdemelné; és azután nagy megalázkodással újra meg újra hálálkodott s eltávozott kincsével, sírva az örömtől. Ekkor a mester magához szólította egyik tanítványát: «Menj gyorsan» — úgymond — «ez asszony után, de úgy hogy ne vegyen észre, s mondd meg azután, hol lakik.» Az ifjú tehát észrevétlenül követte az asszonyt.

Sokáig maradt el, s a mikor visszatért, oly módon nevetett, mint a ki kénytelen valami kellemetlent mondani: «Azt az asszonyt» így szólt — «oh mester, elkísértem a városon kívül a folyó száraz medréig, a vesztőhely tájáig. Ott láttam oly kunyhót, minőkben az Eták *) laknak és ebben lakik az asszony. Istentől elhagyott és szennyes hely az, oh mester!»

«Mindazáltal», így szólt a festő, «holnap e helyre el fogsz kísérni. A míg élek, az asszony ne lásson szükségét élelemben, ruhában vagy kényelemben.»

És mivel mindnyájan csodálkoztak, a mester elbeszélte a sirabyosi történetét, s ekkor megértették a mester eljárását.

VI.

Másnap reggel, egy órával a napkelte után, a mester és tanítványa a folyó száraz medréhez mentek, a város szélére, a kitaszítottak lakhelyére.

A kunyhó nyílását csak egy ablaktábla zárta el, a melyen a mester többször kopogtatott, a nélkül, hogy választ kapott volna. De mivel úgy vette észre, hogy a tábla belülről nincs bekapcsolva, lassan félre tolt a nyíláson. Senki sem felelt, a mester tehát belépett. Ugyanekkor, rendkívüli élénkséggel, visszanyilallott lelkébe épen annak a pillanatnak érzete, a mikor mint fáradt ifjú bebocsáttatást kért az elhagyott kis kunyhóban a hegyek közt.

Lassan belépve, észre vette az asszonyt, a mint a földön feküdt egyetlen vékony, rongyos takaróval fedve, mintha aludnék. Egy rossz deszkán megismerte a régi, több mint negyven éves butsudant, halotti táblájával s most is mint

*) Eta a cserző vargák osztályához tartozó munkás, körülbelül annyi, mint pária, vagy tisztátlan.

azelőtt, kis lámpa pislogott a kaimyoval¹⁾ szemben. A könnyörület istennőjének képe holdvilágos dicskörével eltűnt, de szemben az oltárral a falon az ő drága ajándéka függött és alatta egy ofuda²⁾ — Hito-Koto-Kwannon³⁾ ofudája — azé a Kwannoné, a kinek csak egyszer szabad könnyörögni, mert csak egy könnyörgést hallgat meg. Más alig volt e pusztalakásban; még csak egy női zarándok ruhája, egy koldusbot s egy bögre.

De a mester nem nézett e dolgokra, mert föl akarta ébresztetni s meg akarta örvendeztetni az alvót és vidáman kétszer, sőt háromszor nevén szólította.

Ekkor egyszerre észre vette, hogy halott van előtte s csodálkozva nézett arczára, mely mintha megfiatalodott volna. Valami határozatlan báj, mintegy az ifjúságnak kísértete, szállott a holt arczára; a gondnak barázdái elmosódtak, a ránczok különös módon elsimultak annak a titokzatos mesternek érintésére, a ki hatalmasabb, mint a mi festőnk.

LAFCADIO HEARN után, angolból

A. D.

¹⁾ A halottnak aranybetűkkel írt dicsérete a halotti táblán.

²⁾ Fogadalmi tárgy könnyörgésül, az istenek kegyének elnyerésére.

³⁾ Oltára Naraban van, nem messze az óriás Buddha templomától.